

Dede Qorqut Anlatmalarındaki Uruz Şahıs Adı Hakkında Bir Not

A Note about Personal Name Uruz in Dede Qorqut Narratives

Erdem Uçar

Jena/Germany

e-mail: erdem.ucar@uni-jena.de

orcid: 0000-0002-0039-9619

Öz

Dede Qorqut anlatmalarında *Uruz* adı beş anlatmada geçmektedir: *Salur Qazanuñ Evi Yağmalandığı Boy*, *Bay Bürë Beg Oğlı Bamsı Beyrek Boyı*, *Qazan Beg Oğlı Uruz Begün Tutsaq Olduğı Boy*, *Begil Oğlı Emren Boyu* ve *Salur Qazan Tutsaq Olup Oğlı Uruz Çıqardığı Boy*. Bunlardan *Qazan Beg Oğlı Uruz Begün Tutsaq Olduğı* boy ile *Salur Qazan Tutsaq Olup Oğlı Uruz Çıqardığı* başlıklı boylarda *Uruz* isimli kahraman anlatmanın şahıs kadrosunda ön plana çıkan bir şahsiyettir. Anlatmalarda *Uruz*, eserin iki yazmasında çoğunlukla sade *Uruz* şeklinde görülürken, bazen çeşitli nitelemelerle birlikte de karşımıza çıkmaktadır. *Dede Qorqut* anlatmalarındaki *Uruz* şahıs adının kaynağı ve kökeni konusunda şimdiye değin birkaç görüş ortaya konya da henüz kesin olarak bir çözümün bulunduğu bahsedilemez. Makalede *Uruz* adı hakkında şimdiye kadar ileri sürülen görüşler listelendikten sonra, adın kökeni konusunda yeni bir öneri sunulacaktır. **Anahtar Kelimeler:** Dede Qorqut anlatmaları, *Uruz*, adbilim.

Abstract

In *Dədə Qorqut* narratives, the name *Uruz* is mentioned in five narratives: *Salur Qazanuñ Evi Yağmalandığı Boy*, *Bay Bürä Bäg Oğlı Bamsı Bähräk Boyı*, *Qazan Bäg Oğlı Uruz Bägün Tutsaq Olduğı Boy*, *Bägil Oğlı Amrân Boyu* ve *Salur Qazan Tutsaq Olup Oğlı Uruz Çıqardığı Boy*. In two of these narratives (*Qazan Bäg Oğlı Uruz Bägün Tutsaq Olduğı* and *Salur Qazan Tutsaq Olup Oğlı Uruz Çıqardığı*), *Uruz* appears like spotlight character. While *Uruz* is mostly seen as simple *Uruz* in two manuscripts, it sometimes appears with various descriptions. Although there have been several proposals on the etymology of the name *Uruz* in the *Dədə Qorqut* narratives, it cannot be said that a definitive solution has been found for it yet. After listing the former proposals put forward about the name *Uruz* in the article, a new suggestion will be presented on the origin of the name.

Keyword: *Dədə Qorqut* narratives, *Uruz*, Onomastics.

Atıf

Citation

Uçar, Erdem (2022).
Dede Qorqut
Anlatmalarındaki
Uruz Şahıs Adı
Hakkında Bir Not.
Babür, 1: 1-7

Başvuru

Submitted

13.05.2022

Kabul

Accepted

02.06.2022

Yayın Tarihi

Publication Date

12.06.2022

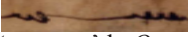
Dede Qorqut anlatmalarında *Uruz* adı beş anlatmada geçmektedir: *Salur Qazanıñ Évi Yağmalandıǵı Boy*, *Bay Büreğ Beg Oǵlı Bamsı Beyrek Boyı*, *Qazan Beg Oǵlı Uruz Begün Tutsaq Olduǵı Boy*, *Begil Oǵlı Emren Boyu* ve *Salur Qazan Tutsaq Olup Oǵlı Uruz Çıqardıǵı Boy*. Bunlardan *Qazan Beg Oǵlı Uruz Begün Tutsaq Olduǵı boy* ile *Salur Qazan Tutsaq Olup Oǵlı Uruz* Çıqardıǵı başlıklı boylarda *Uruz* isimli kahraman anlatmanın şahıs kadrosunda ön plana çıkan bir şahsiyettir. Anlatmalarda *Uruz*, eserin iki yazmasında çoğunlukla sade *Uruz* (Dresden 19b, 23a; Vatikan 86a, 92a) şeklinde görülürken, bazen çeşitli nitelemelerle birlikte de karşımıza çıkmaktadır: *Beg Uruz* (Vatikan 94a); *Hān Qazanıñ oǵlı Uruz Beg* (Dresden 21a; Vatikan 84b); *Hān Uruz* (Vatikan 84a); *Qazan oǵlı Uruz* (Vatikan 88b); *Qazan oǵlı Uruz Beg* (Dresden 62a; Vatikan 67b); *Qazan beg oǵlı Uruz* (Dresden 55b); *Uruz Hān* (Vatikan 89a).

İsmi kaynağı veya kökeni konusunda şimdiye değin birkaç görüş ortaya konmuştur. Rásonyi, *Dede Qorqut* anlatmalarındaki ve *Pagan Oǵuznāme*'sindeki *Uruz* adının kelime sonunda /s/ > /z/ değişimi neticesinde Rus kavim adından kaynaklandığını ileri sürmüştür (1953: 340). Sümer, *Uruz* kelimesinin kaynağının kesin olarak bilinmediğini söylese de bu kelimenin Rus kavim adı ile ilgili olmasının ihtimal dâhilinde olabileceği fikrindedir. Aynı adın *Pagan Oǵuznāme*'sinde de geçtiğini söyleyen Sümer, bu adın Selçuklular ve Memlûklüler döneminde de kullanıldığını belirttiikten sonra Altun Ordu hükümdarlarından birinin bu adı taşıdığını, hatta *Toqtamış*'ın beylerinden birinin de *Urusçuq*, kumandanlarından birinin de *Urus Buğa* adında olduğuna ve *Urus Qoca* isimli bir emire sahip olduğuna dikkati çekmiştir. Sümer, daha sonra tarihî şahıs adlarını incelediği kitabında *Dede Qorqut* anlatmalarında geçen iki adet *Uruz*'a değinmiştir. İlki *Salur Qazan*'ın dayısı *Uruz*'dur. İkincisi *Salur Qazan*'ın oǵlu olan *Uruz Beg*'tir. *Salur Qazan*, dayısı *Uruz*'u öldürdüğünden onun hatırasını yaşatmak için oǵluna dayısının adını vermiş olabileceğini ileri sürmüştür (1959: 426, dip. 264; 1999: 19, 187). Özçelik, *Dede Qorqut* neşirlerinde şimdiye kadar adın *Uruz* şeklinde okunmasını doğru bulmamış, kelimeyi Farsça *rūze* ile ilişkilendirerek Farsça kelimenin Türkçede *oruç* şeklini almasına bakarak *Dede Qorqut* anlatmalarında da adın *Oruz* olarak okunabileceğini ileri sürmüştür. Ona göre, bugün özel ad olarak kullanılan *oruç*, anlatmalarda da aynı anlamda özel ad olarak kullanılmıştır (2016: 312). *Azerbaycan Şahısadları Sözlüğü*'nde *Uruz*'un kaynağının Türkçe olduğu söylenmiş ve kelimenin 'yücelik, üstünlük; 2. maksat, hedef' anlamında olduğu belirtilmiştir (Qurbanova 2019: 655). Wilkens, *Uigurisches Wörterbuch*'un alıntı sözler cildinde Uygur sivil belgelerinde geçen şahıs adı *Uruz*'a da yer vermiş ve bu ismin *Pagan Oǵuznāme*'sini yeniden neşreden Danka'nın iddia ettiği gibi Rus kavim adıyla kesinlikle bir ilgisinin olamayacağını, etimolojisinin belli olmadığını, ama Yeni Farsça *ruz* 'Licht, Glück' kaynaklı olabileceğini söylemiştir (2021: 60).

Azmun, kelime hakkında şöyle bir açıklama yapmıştır:

(...) Türkmen ağızlarında *ireç* olmuş, *ireci gayra* 'bahtı kara, ters giden' demek ve günümüze kadar korunmuştur. Kırgızca ve Kazakçada *ırıs* olmuştur ve 'nasip, kısmet' anlamlarında kullanılıyor. Özbekçede *uroz* 'umut, tamah' demek. Bu sözün *Uraz* şekli çok yaygın olarak kullanılan insan adı. Bunun *Araz* şekli de var. Başka bir eski şekli de *Uruz*'dur. Bu Türkmenlerde eskiden beri kullanılan bir erkek adı. Sonra bu söz Farsçadan gelen *rōze* ~ *rūze* > *orāza* sözüyle karışmıştır ve Türkmenler *orāz* ~ *arāz* 'Ramazan' ayında doğanlara *Orāz* ~ *Arāz* adı veriyorlar. Çünkü günümüzde, bu sözün *rōze*'den türemiş olduğu sanılıyor. Ancak Türkmence olmayan herhangi bir

sözün sonundaki ünlünün düşmesinin bir anlamı yok. Demek bu söz aslında Soğdça kaynaklı olabilir. Çok geniş coğrafi alanda kullanılan Soğdca *riz* sözünden türeyen *Uraz*, *Araz*, *Aras*, *Uruz* gibi atlar karşımıza çıkıyor. Bu adların *Oraz* şekliyse yalnız Türkmencede var. Kısacası, *Oraz* sözü Soğdca *riz* ~ *rej* sözünden alınmıştır. Sonra çok uzun bir zaman sürecinde *Uruz*, *Uraz*, *Araz* sözleri ortaya çıkmıştır. *Oraz* ise Türkmenler Müslüman olduktan sonra dilimize giren *oraza* ‘oruç’ sözünün etkisiyle türemiş olmalı. Bu süreci şöyle gösterebiliriz: Soğdca *riz* ~ *rej* > *uruz* > *uraz* > *araz* > *oraz*. (2016: 182-183).

Eski Uyğurca sivil belgelerde *Uruz* ismine rastlanmaktadır. U 5266 r12 [T II D 388] (Raschmann 2007: 133 [152-153]) numaralı parçada *tanuq Uruz* (Radloff 1928: 114-115; Yamada 1993/II: 172-172) ve U 5321 r6 [T II D 388] (Raschmann 2007: 57 [74-75]) numaralı parçada da *Uruz* (Radloff 1928: 127)¹ adının geçtiği görülüyor. *Pagan Oğuznâme*'sinde *Uruz* bir bey adı olarak geçmektedir: (Bibliothèque nationale de France Supplément turc 1001, 10r/2, 3). Bu *Oğuzname*'de *Oğuz Qağan* cihan fethine giriştiği zaman, batıda *Urum Qağan* ile kardeşi *Uruz Beg*'i yenerek ülkelerini almıştır. Yazmada kelime <AWRWZ> şeklinde yazılmıştır, ancak Danka kelimeyi *Urus* olarak okuyup ismi Rus kavim adıyla ilişkilendirmiştir (2019: 350a). Aslında, Bang ve Arat [Rahmeti], *Pagan Oğuznâme*'sindeki kelimeyi *Uruz beg* olarak okumuş ve eğer burada gerçekten ‘Rus Beyi’ mevzubahis ise kelimenin *urus* şeklinde yazılması gerekirdi diyerek aslında şahıs adının Rus kavim adıyla bir alakasının olmadığını açıkça söylemiştir (1936: 44). Ayrıca krş. Ağca 2016: 82. Ancak son tahlilde *Pagan Oğuznâme*'sinde *Uruz Beg*'in adının Rus kavim adıyla bir ilgisinin olup olmadığı konusunda kesin bir şey söylemenin pek de kolay olmadığını kabul etmek gerekiyor. Aynı metinde *Urum Qağan* adının kaynağı kesin olarak tespit edilmediği sürece *Uruz Beg* adının da metinde Rus kavim adıyla ilişkilendirilmesi her zaman ihtimaller arasında kendisine yer bulabilecektir.

Dede Qorqut anlatmalarında *Salur Qazan*'ın dayısı *at ağızlı Aruz Qoca*'nın (Dresden 20v/3) adı erken dönem neşirlerde *Uruz* olarak okunmuştu, çünkü iki yazmada (mesela Dresden 150v/7; Vatikan 99r/9, 104r/9) onun adı bazen <AVRVZ> şeklinde yazılmıştı. Aslında bazı yerlerde (mesela Vatikan 93r/9) *Uruz Beg*'in adının da yanlışlıkla <ARVZ> şeklinde yazımına rastlanıyor. Bu duruma göre, iki şahıs adının en azından iki yazmanın müstensihisi tarafından kesin olarak bilinmediği söylenebilir. Bu nedenle, *Salur Qazan*'ın oğlu olan *Uruz Beg*'in adı ile *Salur Qazan*'ın dayısının adı olan *Aruz Qoca*'nın adı bazen birbirine karıştırılmıştır. Son dönemdeki neşirlerde artık *Aruz Qoca* adının <AVRVZ> şeklindeki yazımı yanlış olarak kabul edilip onun adı *Aruz Qoca* şeklinde okunmaktadır.

Topkapı Sarayı Oğuznâme'sinde (*Tevârih-i Âl-i Selçuk*, Topkapı Sarayı, Revan Bölümü, No: 1390) *Afrâsyâb*'in oğlu olarak *Alp Arız* isimli bir şahıstan bahsedilmektedir: *Alp Arız [hürmetlü yedi hürmetin] vérsün* (1r/21); *toqsan deriden kürk olsa topuğun örtmeyen toquz deriden şebkülâh olsa tülügün örtmeyen toqsan qoyun dovğalıq on qoyun öyünlük yétmeyen toquz yaşar çoñın silkip atan qıynağında gökde tutan ay başın yalamayup bir kez yudan Afrâsiyâb oğlu Alp Arız Beg* (2r/11-14). Bu kişi ile *Dede Qorqut* anlatmalarındaki *Aruz Qoca*'nın aynı şahıs olup olmadığı belli değildir, ancak bu kişi hakkında oldukça farklı fikirler ileri sürülmüştür. Togan, *Afrâsiyâb*'in (= *Alp Er Tonga*) oğlu *Alp Arız*'ı Demirkapı'yı fetheden kişi olarak düşünmüş ve bunu *Dede Qorqut* anlatmalarındaki *Aruz Qoca* ile birleştirmiştir

¹ Radloff, şahıs adını *Orus* olarak okumuştur. *Drevnetyurkskiy Slovar*'da isim *Oruz* olarak maddeleştirilmiştir (Nadelyayev et al. 1969: 372a).

(1932: 852-854; 1981: 108, 441). İnan, *Topkapı Sarayı Oğuznâme*'sinde *Alp Arız* hakkındaki tasvirlerin Kazak, Kırgız ve Altay Türklerindeki şaman duaları ile benzerliğine dikkat çekmiştir (1937: 78-80). *Alp Arız* hakkında en sıra dışı tespiti Tezcan yapmıştır. Ona göre, *Alp Arız* adı Kaşgarî'deki *Alp Pars* (sic!) adının yanlış birleştirilmesi neticesinde meydana gelmiştir. Dolayısıyla *Topkapı Sarayı Oğuznâme*'sindeki *Alp Arız* ile Kaşgarî'nin kaydettiği *Afrāsyāb*'ın (= *Alp Er Tonga*) oğlu *Alp Pars* aynı kişi olmalıdır (2020: 177-187).

Şahıs adlarının kaynağı olarak kavim adlarının kullanılması Türk onomastiğinde yaygın olarak görülen bir durumdur. Rus kavim adının da yer (*Urusaba ~ Rusaba*) ve şahıs adı (*Urus Hān, Urus Buğa, Urus Bağatır, Urusqul*, vs.) olarak *Urus* şeklindeki kullanımına Orta Türkçe metinlerde, bilhassa Kıpçak sahasındaki metinlerde rastlanmaktadır.² Tanıklar hakkında daha geniş bilgi için bk. Rásonyi 1953: 339-345 ve Kakuk 1974: 34. Türk filolojisinde şimdiye değin hazırlanan en kapsamlı adbilim çalışması olan *Onomasticon Turcicum*'da (Rásonyi & Baski 2007/II: 588a) üç adet *Oruz* kaydedilmiştir: Eski Uygurca sivil belgelerinde karşımıza çıkan şahıs adı *Oruz* (I) maddesinde verilirken, Anadolu sahasında hem şahıs hem de yer adı olarak kullanılan kelime *Oruz* (II) maddesinde zikredilmiştir. *Oruz* (III) maddesinde ise hem 'Rus' hem 'oruç' anlamına gelen *Oruz* verilmiştir. Radloff, sözlüğünde 'baht, saadet, talih, neşe' anlamına gelen, Çağataycada ve bazı Türk dillerinde tanıklanan *uras ~ uraz* ve *urashiq ~ urazliq* (1893: 1655) sözlerini kaydetmiştir. *Onomasticon Turcicum*'da (Rásonyi & Baski 2007/II: 583a-584a) Radloff'un sözlüğündeki madde *Oraz ~ Uraz* maddesi altında zikredilmiştir. Türk dillerinde *Oraz ~ Uraz* adının çok yaygın olduğu malumdur. Bununla beraber Türk dillerinde şahıs adı olarak *Orazay*'ın da (< Orazay) yaygın olduğunu (Rásonyi & Baski 2007/II: 584b-585a) belirtmeliyim.

Soğdca *rwc /rūc/ ~ /rōc/* 'gün' (Gharib 1995: 344b) ve Pehlevce *rōz* 'gün', *rōzag* 'oruç' (Mackenzie 1971: 72) sözü Türkçeye birkaç şekilde geçmiş olmalıdır. Soğdçadaki *rwc* sözünün Orta Farsça (Pehlevce) *roz ~ rōz* sözünden değil, Eski Farsça *rauçah*'dan geldiği tahmin edilmektedir (Sims-Williams & Halén 1980: 10; Yoshida & Gharib 2020). Dolayısıyla, Farsça *roz* 'a day, day-time; the sun; the face; good fortune, opportunity, the vernal equinox; power, strength, courage; open, manifest, clear, evident' (Steingass 1930: 594b) sözünün İranî diller içindeki durumu çok net değildir. Bugün kullandığımız *oruç* sözünün Türkçeye geçtiği daha önce açıklanmıştır (Tekin 1989), ancak hangi İranî dilden ve hangi İranî kelimedenden evrilip Türkçede *oruç* şeklini aldığı konusu belirsizliğini hâlâ korumaktadır.

Dede Qorqut anlatmalarındaki *Uruz* şahıs adının Farsça *roz* 'a day, day-time; the sun; the face; good fortune, opportunity, the vernal equinox; power, strength, courage; open, manifest, clear, evident' (Steingass 1930: 594b) sözünden kaynaklandığını düşünüyorum. /r/ ile başlayan alıntılarının önüne bir ünlü getirilmesi Türkçenin çok bilindik seslik özelliklerinden biridir. İkinci hecedeki yuvarlak ünlünün /o/ değil de /u/ olması da yine Türkçenin seslik kuralları ile açıklanabilmektedir. O hâlde, kelimenin Pehlevce *roz ~ rōz* > Orta Türkçe **oroz* > *uruz* aşamalarından geçerek *Dede Qorqut* anlatmalarına ulaştığı tahmin edilebilir.

² IX. asırda Latin kaynaklarında görülmeye başlanan *Rus* kavim adı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Pritsak 1986: 45-65.

Dede Qorqut anlatmalarında *qut* kelimesi birkaç yerde geçmektedir: *qutlu olsun* (Dresden 75/12, vs.); *Qutlu Melek* ‘şahis adı’ (Dresden 75/12) ve *qutsuz gelin* ‘uğursuz gelin’ (Dresden 262/2). Bunlar dışında *qut* kelimesi anlatmalarda geçmez. *Uruz* adındaki Farsça *roz* ~ *röz*’ün Türkçe karşılığının *qut* olabileceği tahmin edilebilir. İki kelimenin anlamları birbirleriyle uyuşmaktadır. Eski Türkçeden beri *qut* ve türevlerinin şahis adı şeklindeki kullanımının çok yaygın olduğu bilinmektedir. Bu konuda Bombaci’nin çalışmasına bakılabilir (1965, 1966). Bu çalışmada gösterildiği üzere Türkçe *qut* ‘fortune’ ve *qutluğ* ‘fortunate’ kelimesi anlamsal bakımdan bazı Farsça sözlerden etkilenmiştir, ancak Bombaci çalışmasında *qut* ve Farsça *roz* ~ *röz* arasındaki ilişkiye değinmemiştir. Anlatmalarda *Uruz* şahis adı için *qut* yerine neden Farsça *roz* ~ *röz* kullanıldığına kesin bir cevap vermek pek kolay değildir, ancak *Dede Qorqut* anlatmalarının XI. yüzyılda Sır Derya boyu Oğuz Éli’ndeki Oğuz topluluğu arasında yaratıldığı teorisi kabul edilirse³, belki Oğuzların o bölgede komşusu olan Farsça *roz* ~ *röz* kelimesini *qut*’a anlamsal bakımdan benzediği için yadırgamadan kullandığı tahmin edilebilir.

Kaynakça

- Ağca, F. (2016). *Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanı-Metin, Aktarma, Notlar, Dizin, Tıpkıbasım*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Azmun, Ý. (2016). *Söz Kökümüz – Öz Kökümüz, Dürli Dillere Değişli Sözlerin Özara Semantiki Gatnaşygy Boyunça Derňewler*. Stockholm: “Gün” Neşirýaty.
- Bang, W. & Rahmeti, G. R. (1936). *Oğuz Kağan Destanı*. İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- Bombaci, A. (1965). “Qutlug bolzun! A Contribution to the History of the Concept of ‘Fortune’ Among the Turks I”. *Ural-Altaysche Jahrbücher*. 36: 284-291.
- Bombaci, A. (1966). “Qutlug bolzun! A Contribution to the History of the Concept of ‘Fortune’ Among the Turks II”. *Ural-Altaysche Jahrbücher*. 38: 13-43, 181.
- Danka, B. (2019). *The ‘Pagan’ Oğuz-nāmā, a Philological and Linguistic Analysis*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Eliyarov, S. (1991). “Kitab-ı Dedem Korkut Kitap Olmuş mu?”. *Türk Kültürü Araştırmaları, Prof. Dr. Muharrem Ergin’e Armağan*. 28/1-2: 81-101.
- Gharib, B. (1995). *Sogdian Dictionary (Sogdian-Persian-English)*. Tahran: Farhanghan Publications.
- İnan, A. (1937). “Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motiflere ve Kelimelere Ait Notlar”. *Ülkü*. 10/55: 78-80.
- Kakuk, S. (1974). “Quelques Catégories de Noms de Personne Turcs”. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*. 28/1: 1-35.

³ *Dede Qorqut* anlatmalarının yaratılış zamanı ve yeri konusunda henüz kesin bir neticeye ulaşılmış değildir. Anlatmaların XI. yüzyılda Sır Derya boyu Oğuz Éli’ndeki Oğuz topluluğu arasında yaratıldığı hususunda Sümer’in (1972: 379-382) tespitinin oldukça isabetli olduğunu düşünüyorum. Ancak Sümer’in XI. yüzyılda anlatmaların yazıya geçirildiği tahmini şimdilik ispatı güç bir iddia gibi gözüküyor, zira Eliyarov’un vurguladığı üzere (1991: 82) *Dede Qorqut* anlatmaları, XIV. yüzyıl öncesinde sadece sözlü gelenekte yaşamıyordu, anlatmalar kitabî metin olarak da mevcuttu. XIV. yüzyılda İbnü’l-Devādārî’nin kaleme aldığı Arapça *Kanzu’l-Durar* ve Câmî’u’l-Gurar’da zikredilen Türklere ait “hurafeleri” barındıran *Oğuznâme* belki de *Dede Qorqut* anlatmalarının ilk tabakasını teşkil ediyordu. Daha önce bir yazımda kısaca bahsettiğim üzere (2019: 28-33), anlatmaların çeşitli tabakaları aşarak elimize ulaştığı açıkça anlaşılmaktadır.

Mackenzie, D. N. (1971). *A Concise Pahlavi Dictionary*. London: Oxford University Press.

Nadelyayev, V. M. et al. (1969). *Drevnetyurkskiy Slovar'*. Leningrad: İzdatel'stvo Akademii Nauk SSSR.

Özçelik, S. (2016). *Dede Korkut, Dresden Nüshası, Giriş, Notlar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Pritsak, O. (1986). "The Origin of the Name Rūs/Rus". *Passé Turco-Tatar Présent Soviétique Études offertes à Alexandre Bennigsen*. Eds. Yeinstein, G. & Wimbush, S. E. Éditions PEETERS. Leuven: 45-65.

Qurbanova, F. (2019). *Azərbaycan Şəxs Adları, İzahlı Lüğət*. Bakı: Bakı Slavyan Universiteti Neşriyatı.

Radloff, W. (1893). *Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte I*. St. Petersburg: Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk.

Radloff, W. (1928). *Uigurische Sprachdenkmäler Materialien, nach dem Tode des Verfassers mit Ergänzungen von S. Malov herausgegeben*. Leningrad: Verlag der Akademie der Wissenschaften der USSR.

Raschmann, S. Chr. (2007). *Alt türkische Handschriften: Dokumente I. Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland*. Band 13/21. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Rásonyi, L. & Baski, İ. (2007). *Onomasticon Turcicum, Turcic Personal Names I-II*. Indiana: Indiana University.

Rásonyi, L. (1953). "Sur Quelques Catégories de Noms de Personnes en Turc". *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae*. 3/3: 323-351.

Sims-Williams, N. & Halén, H. (1980). "The Middle Iranian Fragments in Sogdian Script from the Mannerheim Collection". *Studia Orientalia*. 51/13: 3-11.

Steingass, F. J. (1930). *A Comprehensive Persian-English Dictionary, Including the Arabic Words and Phrases to be Met with in Persian Literature*. Second Impression. London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd.

Sümer, F. (1959). "Oğuzlar'a Ait Destanî Mahiyette Eserler I. Reşidüddin Oğuznâmesi". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 17/3-4: 359-455.

Sümer, F. (1972). *Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*. II. Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Sümer, F. (1999). *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları I*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Tekin, Ş. (1989). "İlk Defa Müslüman Olan Türkler Oğuzlardı: Yabancı Kelimelerin Türkçeye Giriş Yolları ve Oruç Kelimesinin Hikâyesi". *Tarih ve Toplum*. 72: 9-11.

Tezcan, S. (2020). *Topkapı Sarayı Oğuznâmesi, İnceleme*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Togan, Z. V. (1981). *Umumi Türk Tarihine Giriş*. 3. Baskı. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Uçar, E. (2019). "Dede Korkut Anlatmalarındaki Ban Üzerine". *Anasay*. 3/10: 21-42.

Validi, A. Z. (1932). “On Mubarakshah Ghuri”. *Bulletin of the School of Oriental Studies*. 6/4: 847-858.

Wilkens, J. (2021). *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien III/1: ec – bodis(a)v(a)tv*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Yamada, N. (1993). ウイグル文契約文書集成 II [Sammlung uigurischer Kontrakte II]. Hrsg. von J. Oda et al. Osaka: Osaka Daigaku Shuppankai.

Yoshida, Y. & Gharib, B. “Sogdian Language”. *Encyclopaedia Iranica*. (Online, Erste Online-Publikation: 2020)